

UN FRAGMENT DE PEBETER DEL TURÓ DE CA N'OLIVER (CERDANYOLA)

M. TERESA MIRÓ I ALAIX

Al Museu d'Història de la Ciutat de Sabadell es conserva un fragment de pebeter en forma de cap femení procedent del poblat ibèric del Turó de Ca n'Oliver, Cerdanyola (Vallès Occidental).

L'esmentat fragment va ser donat al Museu pel Sr. Borràs, juntament amb altres materials que es daten vers el segle III aC, procedents d'una recollida superficial a terrenys de la urbanització Montflorit, al lloc on s'ubica el poblat.

A. Balil (1952), a la publicació de les prospeccions que ell havia efectuat sobre el poblat cita un fragment de pebeter inclòs, segons ell, dins la col·lecció Riera, antic propietari del terreny que va practicar-hi alguna excavació a principi de segle. Muñoz, en estudiar els pebeters ibèrics (Muñoz, 1963, p. 17), atribueix un fragment de pebeter conservat al Museu de Sabadell i d'aquesta procedència al citat per Balil com a pertanyent a la col·lecció Riera. Donat que aquest fragment resta inèdit no està clar si es pot tractar del mateix fragment que s'estudia aquí o si, en realitat, existeixen dos fragments de pebeter procedents del Turó de Ca n'Oliver.

El fragment conservat consisteix en la cara, la qual té el nas trencat. Resta part del cabell, pentinat amb clenxa al mig. Els trets del rostre són bastant desdibuixats, possiblement perquè el motlle estava gastat. Mesura 7,2 cm d'alçada màxima i 4 cm d'amplada màxima. La pasta és de color beix-gris fosc, bastant depurada, amb desgreixant de quars, mica i olivina, amb el tall de sandvitx i vacúols. S'hi conserven restes de pintura blanca.



Els trets del rostre són molt semblants al pebeter de Can Fatjó (Rubí) i a un dels pebeters procedents del Puig Castellar de Santa Coloma de Gramenet, pel que és possible deduir que, quant a la resta, seria un

pebeter del mateix tipus, d'altra banda el més estès i abundant de la costa catalana.

Aquests tipus de pebeters consisteixen en un bust de dona, de terra cuita, pentinat generalment amb ratlla al mig i amb el cap tocat amb un *kalathos*, normalment perforat. La part posterior no és decorada, se senyala tan sols la forma del cap i un forat al centre, el qual servia per evitar que les peces s'esquerdessin en *coure's*, motiu pel qual s'anomena forat de seguret. Segons els tipus tenen una sèrie de característiques específiques.

Aquest, per comparació amb els de Rubí i Santa Coloma s'adscriuria al que anomeno tipus 1 (Miró, 1984), que correspon en línies generals, al tipus A de la tipologia de Muñoz (1963), caracteritzat per portar dues aus (coloms o cignes) sobre el *kalathos*, afrontades davant de tres boles que representen fruits de magrana o cascull. Sobre els polsos es representen fulles i fruits damunt el cabell. Porta arracades de quatre o cinc boles en forma de raïm. A ambdós cantons de la cara cauen unes cintes o infules i sota el coll es marquen els plecs de la túnica recollits per una fíbula anular.

La funció d'aquestes peces seria probablement la de pebeters o «*timateris*», nom amb què se les designa habitualment, és a dir, cremador de perfums, si bé hi ha una certa polèmica al respecte.

La deessa representada és Demèter, fet que demostren no tan sols els elements agrícoles (fruits, fulles), els quals ens parlen d'un culte a una deessa de l'agricultura, que és una de les atribucions de la Demèter grega, sinó també tota la resta d'atributs, que tenen cadascun d'ells un pregon significat en el mite de Demèter (la magrana i el cascull). De vegades, però, s'ha parlat d'una representació de Tanit, donat l'origen púnic d'aquest tipus de peces. No s'ha d'oblidar que, a Cartago, Demèter rebia un culte important i separat del de Tanit, i que, en darrera instància, les fonts originàries del tipus s'han de cercar en els busts

màscares de Demèter i Kóre que abundaven als establiments grecs de Sicília, amb els quals els púnics mantenien estrets contactes comercials.

Aquest fragment es podria datar cap al segle III aC per comparació amb les datacions que es poden donar als pebeters de Can Fatjó i Puig Castellar, malgrat la inexactitud de les circumstàncies de la troballa i l'amplitud de la cronologia del poblament, que després de les excavacions efectuades (Barberà et alii, 1960-61, i 1962) va des del segle V a mitjan segle I aC. És en aquest segle quan es dona la major profusió de pebeters a l'àrea catalana, malgrat que n'hi hagi alguns d'anteriors; el que ens situa el fragment estudiat com a part d'un fenomen generalitzat a la zona en època ibèrica, el qual és molt important per a poder tenir coneixement de la religiositat indígena, bastant desconeguda encara a casa nostra.

BIBLIOGRAFIA

- A. BALIL, *El poblado layetano del Turó de Can Oliver en Sardanyola (Barcelona)*. «Archivo Español de Arqueología», XXV (1952), ps. 347-379.
- J. BARBERÀ, R. PASCUAL, M. CABALLÉ, J. ROVIRA, *El poblado prerromano del Turó de Can Oliver (Cerdanyola)*. «Ampurias», XXII-XXIII (1960-61), ps. 183-219.
- J. BARBERÀ, R. PASCUAL, M. CABALLÉ, J. ROVIRA, *El poblado del Turó de Can Oliver (Cerdanyola). Segunda y última etapa de las excavaciones*. «Ampurias», XXIV (1962), ps. 147-159.
- M.T. MIRÓ, *Terracotes hel·lèniques i ibèriques a Catalunya*. Memòria de llicenciatura, inèdita, Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (1984).
- A.M. MUÑOZ, *Pebeteros ibéricos en forma de cabeza femenina (De coroplastia ibérica I)* (Barcelona 1963).